

Висновки та перспективи подальших досліджень. Здійснений нами екскурс у дослідженні роботи граматистів доби Відродження над унормуванням французької орфографії дав можливість зробити такі висновки: по-перше, орфографія граматистів історично обраного періоду змінювалася залежно від уподобань авторів епохи; по-друге, висвітлені роботи не розкривали повністю дослідницьку проблему, а, по-третє, не існувало єдиної думки щодо стандартизації системи французького письма. Крім того, позиції представлених учених залишалися суто суб'єктивними.

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене, зауважимо, що орфографія того часу представляла собою сукупність запропонованих орфографічних тенденцій, які демонстрували функціонування й розвиток французької національної писемно-літературної мови. Незважаючи на те, що орфографія доби Відродження була найскладнішою порівняно з іншими етапами розвитку французької мови, вона стала головним шаблоном до унормованої французької мови сьогодення.

Проте недоліком більшості відомих лінгвістів досліджуваного періоду, які творили стандартизацію французької орфографії, стала відсутність фонетичного опису французького мовлення, характеристики якого стали важливими при вивченні французької мови. Усі вони займалися фонологічними питаннями: відображенням на письмі фонемного складу слів.

Перспективним убачаємо подальше дослідження специфіки реалізації етимологічного й фонографічного принципів письма у французькій мові XVII–XVIII століть.

Список використаної літератури

1. Гордина М. В. История фонетических исследований (от античности до возникновения фонологической теории) / М. В. Гордина. – СПб. : Филол. фак., 2006. – 533 с.
2. Доза А. История французского языка / Альберт Доза ; [пер. с фр. Е. Н. Шор]. – М. : Изд-во иностр. лит., 2003. – 471 с.
3. Brunot F. Précis de grammaire historique de langue française / Ferdinand Brunot. – P. : Masson, 1899. – 608 p.
4. Glatigny M. A l'aube de la grammaire française : Sylvius et Meigret / Michel Glatigny // Histoire Epistémologie Langage. – 1987. – Т. IX. № 1. – P. 135–155.
5. Klinkenberg J. M. O comme l'orthographe un monstre sacré / Jean-Marie Klinkenberg // Le français dans tous ses états. – P. : Flammarion, 2000. – P. 219–229.
6. Merle R. Sur l'alphabet d'Honorat Rambaud, maître d'école à Marseille [Electronic resource] / René Merle. – 2008. – Mode of access : http://www.rene-merle.com/article.php3?id_article=153.
7. Meschonnic H. Des mots et des mondes. Dictionnaires, encyclopédies, grammaires, nomenclatures / Henri Meschonnic. – P. : Hatier, 1991. – 311 p.
8. Picoche J. Histoire de la langue française / J. Picoche, Ch. Marchello-Nizia. – P. : Nathan, 2001. – 400 p.
9. Piron S. La grammaire du français au XVIe siècle [Electronic resource] / Sophie Piron // Correspondance. – 2008. – V. 13, № 4. – Mode of access : <http://www.ccdmd.qc.ca/correspo/Corr13-4/Histoire.html>.
10. Rickard P. A History of the French Language / Peter Rickard. – L. : Routledge, 1993. – 179 p.
11. Varga B. Ecrire : transcrire ou bien orthographier? / Beáta Varga // Revue d'Etudes françaises. – 2002. – № 7. – P. 89–98.

Статтю подано до редколегії
14.03.2012 р.

УДК 811.111:81'27:8D8.53

К. А. Лут – аспірант Запорізького національного університету

Перспективи дослідження англомовного економічного дискурсу в контексті когнітивно-прагматичного підходу

Роботу виконано на кафедрі англійської філології ЗНУ

Статтю присвячено вивченню перспектив дослідження англомовного економічного дискурсу в межах когнітивно-прагматичного підходу. Визначаються переваги синтезу двох парадигм для дослідження даного типу дискурсу.

Ключові слова: когнітивно-прагматична парадигма, економічний дискурс, інтерпретація, інференція, експансіонізм.

© Лут К. А., 2012

Лут К. А. Перспективы исследования англоязычного экономического дискурса в контексте когнитивно-прагматического подхода. Стаття посвящена изучению перспектив исследования англоязычного экономического дискурса в свете когнитивно-прагматического подхода. Определяются преимущества синтеза двух парадигм при исследовании данного типа дискурса.

Ключевые слова: когнитивно-прагматическая парадигма, экономический дискурс, интерпретанта, инференция, экспансионизм.

Lut K.A. The Prospects of English Economic Discourse Studies in the Cognitive-Pragmatic Paradigm. The article is dedicated to the problem of English economic discourse studies in the cognitive-pragmatic paradigm. The advantages of a combined approach to discourse studies are distinguished.

Key words: cognitive-pragmatic paradigm, economic discourse, interpretant, inference, expansionism.

Постановка наукової проблеми та її значення. Протягом усього періоду домінування антропоцентричної парадигми в сучасній лінгвістиці в її межах виникало багато різноманітних підходів. Провідними напрямками досліджень стали когнітивний і прагматичний, які поєднались у єдину когнітивно-прагматичну парадигму. Цей підхід дає змогу розв'язати актуальну проблему комплексного вивчення мовних явищ. Отже, **мета** нашої статті – визначити особливості дослідження англомовного економічного дискурсу з точки зору когнітивно-прагматичного підходу. **Об'єктом** є теоретичні праці в руслі когнітивно-прагматичних досліджень; **предметом** – когнітивні та прагматичні аспекти економічного дискурсу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Із моменту першої згадки терміна «дискурс» З. Харрісом у 1952 р. минуло більше, ніж півстоліття, але ще й досі не сформувався єдиний думку щодо тлумачення цього поняття. Це пов'язано насамперед із тим, що в сучасній лінгвістиці існує величезна кількість підходів, наукових шкіл і напрямів досліджень, кожен із яких використовує свою методологію та займається вивченням лише релевантного їм аспекту дискурсу. Така проблема може бути розв'язана за умов створення інтегрованої парадигми лінгвістичного знання, яка б поєднала всі здобутки й позитивні винаходи різних наукових розвідок.

Найбільш перспективним підходом до вивчення мовних явищ у сучасній лінгвістиці вважається когнітивно-прагматичний (Ю. О. Воробйова, 2003; В. С. Григор'єва, 2007; С. В. Губік, 2006; Й. Ньютс, 2001; І. С. Шевченко, 2005–2008 та ін.). Формування цього аспекту йшло двома шляхами: 1) експансія когнітивістики до сфери комунікативного аналізу; 2) розширення комунікативних досліджень на сферу когнітивістики [5, 10]. Прибічники першого підходу Д. Шпербер та Д. Уїлсон [8] уважають, що прагматичний модуль не існує окремо, а виступає як складова частина когнітивної парадигми. На їх думку, прагматика – це частина загальних когнітивних принципів, залучених до інтерпретації висловлювань. У межах цієї теорії прийнято вважати, що когнітивні дослідження (аналіз вербалізації концептів, категорій та ін.) доповнюються прагматичним висвітленням функціонування тих чи інших об'єктів вивчення.

Друга тенденція є прямо протилежною: когнітивну теорію вважають частиною прагматики. Так, Д. Ферсхюерен визначає прагматику як науку, що вивчає когнітивні, соціальні та культурні аспекти мови й комунікації [9]. І. П. Сусов з такого приводу зазначає: «Прагматика (як і лінгвістика в цілому) працює на двох рівнях аналізу – поверховому (знаковому) та глибинному (когнітивно-семантичному)» [4, 155]. Науковець уважає, що прагматика, розпочавши свій шлях від знакових структур, поступово перейшла до вивчення процесів засвоєння зовнішнього досвіду мозком, дослідження становлення та трансформації в розумовій сфері знань про прагматичні фактори цілей комунікації та умови взаємодії суб'єктів. Як бачимо, обидва підходи – і прагматичний, і когнітивний – констатують розширення сфери своїх досліджень. І, виходячи з тези про нерозривність базових функцій мови, – когнітивної та комунікативної, можна стверджувати, що жоден із двох підходів не підпорядковувався іншому, і в процесі розвитку лінгвістичної науки відбувся синтез двох парадигм.

На особливу увагу заслуговує когнітивно-прагматична теорія Я. Ньютса. Відповідно до цієї теорії науковець визначає, що когнітивні та прагматичні аспекти не протиставляються, не доповнюють один одного, але репрезентують два різні аспекти одного й того самого явища (Nuys, 1991 [6]), які є взаємопов'язаними та взаємозалежними.

Із точки зору Я. Ньютса, функціональний (або прагматичний) аспект визначає, що в контексті людської поведінки мова відіграє специфічну роль – забезпечує комунікацію між членами спільноти. Тому дослідження зосереджується на виявленні того, що мова робить для людини, як впливає на

людину, як вона виконує свої комунікативні функції. А когнітивний аспект має за основу постулат, що мова – це одна з граней людської ментальної діяльності. Основу досліджень становить проблема: як побудована і якою є система мови (її формат, як вона функціонує, зумовлюючи певну поведінку тощо) [7, 1–2].

Когнітивний та прагматичний аспекти мають різні статуси в дослідженні мови. Виходячи з того, що ментальні процеси та структури не лежать на поверхні, а є прихованими, дослідження в межах когнітивного підходу проводяться, спираючись на те, що сприймає система і як на це реагує. Функціональний (або прагматичний) підхід має справу з матеріалом, доступним для дослідження. Можна спостерігати особливості мови в її вживанні, досліджувати цілі, для яких використовуються певні мовні засоби та лінгвістичні структури. Тому аналіз функціональної грані мови передуює аналізу когнітивної інфраструктури [7, 3], закладаючи основи для його проведення. У цьому полягає гармонійний синтез двох аспектів, що взаємодоповнюють один одного та створюють передумови для всебічного аналізу мовних явищ.

Основною причиною конвергенції когнітивних і прагматичних аспектів лінгвістичних досліджень є «розвиток концепту *інтерпретанта*» [2, 9], запропонованого Ч. Пірсом, яка розглядалась науковцем як «знак, що локалізується у свідомості інтерпретатора» [4, 18]. Це поняття заклало основу для розвитку когнітивної теорії комунікації, оскільки воно розглядалось як важливий компонент знака з точки зору свідомості інтерпретатора. Це новий знак, що виникає у свідомості людини, яка користується цим знаком; це тлумачення, концептуалізація відношення знак/об'єкт у наступному знакові.

Окрім поняття «інтерпретанта», існує ще одне явище, спільне для когнітивного й прагматичного підходів у лінгвістичних дослідженнях, яке сприяло їхньому поєднанню в мегاپарадигму, – це «принцип інференції, що став провідним принципом і когнітивних, і прагматичних досліджень» [2, 8]. Інференція – це когнітивна операція, в процесі якої адресат (або дослідник – інтерпретатор дискурсу), який не володіє інформацією про процес мовотворення адресанта, відновлює зміст висловлювання. Це означає, що в процесі комунікації реципієнт намагається зрозуміти намір мовця. У цьому випадку ефективна комунікація стає можливою за умови наявності спільного когнітивного простору для автора і реципієнта (фонд їх знань та уявлень, система норм, оцінок, відношень тощо). Принцип інференції лежить в основі теорії імплікатур П. Грайса (Grice, 1989).

У фокусі уваги когнітивного аспекту мегاپарадигми перебувають численні проблеми, пов'язані з отриманням, сприйманням, обробкою (категоризацією, концептуалізацією, класифікацією й осмисленням) світу, збереженням, накопиченням та використанням знання. Відповідно, діяльність спеціалістів у галузі когнітивної науки пов'язана з постановкою і розв'язанням найрізноманітніших проблем, що стосуються роботи свідомості й створення ментальних моделей світу, широкого спектру ментальних, психічних процесів, людського інтелекту та розуму тощо. Когнітивний напрям дискурсивних досліджень зосереджує увагу на аналізі структур репрезентації концептуального простору дискурсу, прагматичної компетенції комунікантів, обґрунтування когнітивних механізмів породження й інтерпретації текстів як знакових посередників дискурсу.

У межах прагматичного аспекту мегاپарадигми основну увагу приділяють дослідженню особистості мовця, який здійснює вибір певної лінгвістичної одиниці відповідно до контексту та з метою здійснити певний вплив на реципієнта. Не менш важливими для прагматичного аналізу є ситуація спілкування і реципієнт, який сприймає та інтерпретує повідомлення. Мова розуміється як інструмент, спосіб, механізм досягнення певних цілей, реалізації інтенцій мовця в актах соціальної взаємодії комунікантів.

Поєднання когнітивного і прагматичного аспектів передбачає, що «поняття когнітивного стану носіїв мови, контексту (включаючи мікро- та макроструктури тексту, соціально-культурні характеристики контексту), акту використання (що включає стратегії планування та управління дискурсом) пов'язані між собою» [1, 11] та сприяє більш детальному поясненню загального феномена розуміння та породження мови. Інтегративний підхід розуміє адресата не тільки як суб'єкта процесу розуміння, який, починаючи від поверхових знакових структур (висловлювань, текстів), переходить до повідомлень, що ними передаються (означуване, зміст, смислові структури), але і як суб'єкта, що пізнає дійсність, яку він сприймає та обробляє мозком. Тут формуються уявлення, поняття, концепти, су-

дження, пропозиції і т. п. Усе це стає основою значень знаків, що репрезентують мислительні явища [3, 156].

Методологія когнітивно-прагматичної парадигми ґрунтується на таких принципах: визнання антропоцентричності, експансіонізм лінгвістичних досліджень, діяльній та системній природі мови й мовлення, вихід за межі раціоналістичної філософії [5, 203]. Інтегрованість цієї парадигми визначає її найважливішу особливість – «синтез когнітивних та прагматичних функціональних методів і методик дослідження: фреймового моделювання, когнітивного мапування, етимологічного лексикографічного опису, аналізу прототипічних ефектів, мовленнєвоактного дослідження та аналізу конверсаційних принципів (максим) дискурсу, принципу ввічливості й ін.» [4, 17].

Виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що дослідження англомовного економічного дискурсу в контексті когнітивно-прагматичного підходу розкриває нові можливості всебічного й усеохоплюючого вивчення цього феномену. Когнітивні та прагматичні аспекти дискурсу існують не окремо, а органічно поєднуються, оскільки предметно-чуттєвий досвід людини знаходить своє відображення в когнітивних структурах, які, у свою чергу, беруть участь у зберіганні, обробці та продукуванні нових знань. Ця парадигма дає змогу дослідити когнітивні структури економічного дискурсу, визначити його рівні, описати динаміку їхньої взаємодії і на етапі його створення, і у комунікативно-прагматичній реалізації його когнітивно-дискурсивного потенціалу.

Безперечною перевагою такого підходу є надання особливої ролі людині, її вмінню спиратися на схеми знань про світ (фрейм, сценарії), що дає можливість орієнтуватися в ситуації, моделювати її, передбачати перспективи розвитку, визначити правдивість або нереальність того, що описується, тощо. Людина взаємодіє з дійсністю, і на основі цього в неї формується досвід, який стає основою для формування певного типу дискурсу. Ментальні процеси, які передують створенню текстового повідомлення, включають не лише актуалізацію знань (і індивідуальних, і колективних, тобто культурно-специфічних) автора повідомлення й оцінку реципієнта ним. Приписування певної ролі адресатові економічного тексту (економіст-спеціаліст, студент, нефахівець, масовий реципієнт тощо) сприяє здійсненню вибору лексико-граматичних структур для вербалізації повідомлення, визначає послідовність подачі інформації, а також формує архітектоніку тексту.

Дослідження англомовного економічного дискурсу фокусується на вивченні процесів сприйняття, репрезентації, зберігання в пам'яті та відтворення текстової інформації, організованої у вигляді фреймів, сценаріїв, ментальних схем, різноманітних моделей репрезентації спілкування у сфері економіки у свідомості. Дослідження ключових концептів економічного дискурсу, що відображають його цінності, дають можливість вивчити специфіку ментального англомовного світу, способів сприйняття економічної дійсності носіями англійської мови. Усе це сприятиме кращому розумінню процесів, які передують і супроводжують створення економічного повідомлення; виявленню основних стратегій і тактик досягнення певної прагматичної мети й перлокутивного ефекту; призведе до більш успішної комунікації представників різних націй у сфері економіки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Наявність двох рівнів комунікації – змістовного (такого, що передає концептуальну інформацію) і прагматичного (пов'язаного з особистісними характеристиками дискурсу) – є необхідним для поєднання когнітивних і прагматичних методів досліджень економічного дискурсу. Когнітивно-прагматичний підхід розкриває нові перспективи для вивчення англомовного економічного дискурсу, оскільки гармонійно синтезує найкращі здобутки двох парадигм, які не конфліктують, а взаємодоповнюють одна одну. Таке вивчення цього феномену сприятиме кращому розумінню ментальних процесів, що передують і супроводжують створення економічного дискурсу, проясненню того, яким чином мовні вираження пов'язані зі сприйняттям економічних подій, процесів і явищ та як вони відображають пізнання світу.

Одним із перспективних напрямів досліджень англомовного економічного дискурсу є розкриття когнітивно-прагматичних характеристик такого типу дискурсу, побудова когнітивної моделі, що може стати основою для вивчення жанрових реалізацій економічного дискурсу.

Список використаної літератури

1. Воробьева Ю. А. Когнитивно-прагматический аспект новой лексики искусствоведения : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Юлия Александровна Воробьева. – Калининград, 2003. – 264 с.

2. Заботкина В. И. Когнитивно-прагматический подход к неологии / В. И. Заботкина // Когнитивно-прагматические аспекты лингвист. исслед. : сб. науч. тр. / Калинингр. ун-т. – Калининград, 1999. – С. 7–13.
3. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика / И. П. Сусов. – Винница : Нова Книга, 2009. – 272 с.
4. Шевченко И. С. Когнитивно-коммуникативная парадигма и анализ дискурса / И.С.Шевченко // Дискурс как когнитивно-коммуникативный феномен / под общ. ред. И. С Шевченко. : монография : пер. с укр. – Харьков : Константа, 2005. – С. 9–20.
5. Шевченко И. С. Становление когнитивно-коммуникативной парадигмы в лингвистике / И. С. Шевченко // Вісн. ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – 2004. – № 635. – С. 202–205.
6. Nuyts J. Aspects of a cognitive-pragmatic theory of language: on cognition, functionalism, and grammar / J. Nuyts. – Amsterdam; Philadelphia : Language Arts & Disciplines, 1991. – 399 p.
7. Nuyts J. Epistemic modality, language, and conceptualization: a cognitive-pragmatic perspective / J. Nuyts. – Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins Publ. Comp, 2001. – 428 p.
8. Sperber D. Relevance : Communication and Cognition / D. Sperber, D. Wilson. – Oxford : Wiley-Blackwell, 1995. – 326 p.
9. Verschueren J. The Pragmatic Perspective / J. Verschueren // The pragmatic perspective: selected papers from the 1985 International Pragmatics Conference / [eds. J. Verschueren, M. Bertuccelli-Papi]. – John Benjamins Publishing Company – P. 1–8.

Статтю подано до редколегії
14.03.2012 р.

УДК 811.12.25.

Е. П. Матузкова – кандидат филологических наук,
доцент Одесского национального университета имени
И. И. Мечникова

Идентичность как объект изучения гуманитарных наук

*Работа выполнена на кафедре теории и практики
перевода ОНУ им. И. И. Мечникова*

В предлагаемой работе излагаются основные особенности понятия «идентичность» как объекта изучения психологии, социологии, философии, политологии, культурологии, межкультурной коммуникации и лингвистики. Междисциплинарный характер категории идентичности в социогуманитарной научной парадигме XXI века не исключает специфического для каждой отдельной науки фокуса рассмотрения и трактования идентичности и ее проявлений.

Ключевые слова: идентичность, культурология, лингвистика, межкультурная коммуникация, политология, психология, социология, философия.

Матузкова О. П. Идентичність як об'єкт вивчення гуманітарних наук. У пропонованій роботі викладено основні особливості поняття «ідентичність» як об'єкта вивчення психології, соціології, філософії, політології, культурології, міжкультурної комунікації та лінгвістики. Міждисциплінарний характер категорії ідентичності у соціогуманітарній науковій парадигмі XXI ст. не виключає специфічного для кожної окремої науки фокуса розгляду і трактування ідентичності та її проявів.

Ключові слова: ідентичність, культурологія, лінгвістика, міжкультурна комунікація, політологія, психологія, соціологія, філософія.

Matuzkova E.P. Identity as an Object of Study in Humanities. The article deals with 'identity' as an object of study in psychology, philosophy, sociology, political science, culturology, intercultural communication and linguistics. Identity as an interdisciplinary scholarly category in the XXI-st humanities may well have certain features and perspectives of study characteristic for each of these disciplines.

Key words: culturology, identity, intercultural communication, linguistics, philosophy, political science, psychology, sociology.